

ЮРИДИЧНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

Пашун С.О.

Дніпровський районний суд міста Києва

В статті розкрито юридичне закріплення права на комерційну таємницю. Проаналізовано законодавчі визначення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю. Розглянуто нормативну базу. Визначено перелік відомостей, що складають комерційну таємницю. Охарактеризовано методи захисту комерційної таємниці.

Ключові слова: комерційна таємниця, право інтелектуальної власності, суб'єкт господарювання, юридичне оформлення комерційної таємниці, закріплення права на комерційну таємницю.

Постановка проблеми. Дослідження питань правового регулювання комерційної таємниці, визначення її ролі в цивільному праві та місце серед об'єктів права інтелектуальної власності слід розглядати в якості самостійного інституту, досягнення якого покликані активно сприяти затвердженню цивілізованих форм ринкових відносин у нашій країні.

Серед вітчизняних вчених, праці яких присвячено дослідженню комерційної таємниці, вирізняються роботи Т.В. Васильченко, Ю.В. Носіка, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори, Л.Д. Топалової, Р.Б. Шишки та інших. Проте, незважаючи на високий науковий рівень досліджень стосовно цього об'єкту інтелектуальної власності, єдності в визначенні поняття комерційної таємниці так і не було досягнуто.

Юридичне закріплення права на комерційну таємницю, організацію її захисту набуває для підприємства виключного значення, оскільки для нього дуже важливі наслідки витоку відомостей конфіденційного, комерційного характеру.

Юридичне оформлення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю на діючих підприємствах можливе шляхом внесення відповідних доповнень в установчі та інші документи підприємства, а при створенні нових підприємств – закріпленням його в установчих документах. Установчі документи підприємства повинні містити положення щодо його права володіння комерційною таємницею, передбачених зокрема ст. 162 ГКУ.

Мета статті – дослідити юридичне закріплення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю.

Виклад основного матеріалу. Згідно ст. 57 Господарського кодексу України установчими документами суб'єкта господарювання є рішення про його утворення, а у випадках передбачених законодавством, Статут (положення) суб'єкта господарювання. В установчих документах у обов'язковому порядку повинно зазначатись мета та предмет господарської діяльності та інші умови діяльності передбачені законом. Самостійні суб'єкти господарювання утворені в організаційній формі підприємства діють на основі статуту (п. 3 ст. 62 ГКУ).

Підприємства надають відомості, не передбачені законом, органам державної влади іншим суб'єктам, підприємствам, установам організаціям в порядку передбаченому установчими документами (ст. 71 ГКУ).

Отже юридичне закріплення права на комерційну таємницю, організацію її захисту набуває для підприємства виключного значення, оскільки для нього важливі наслідки витоку відомостей конфіденційного, комерційного характеру.

Юридичне оформлення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю на діючих під-

приємствах можливе шляхом внесення відповідних доповнень в установчі та інші документи підприємства, а при створенні нових підприємств – закріпленням його в установчих документах. Установчі документи підприємства повинні містити положення щодо його права володіння комерційною таємницею, передбачених зокрема ст. 162 ГКУ.

Закріплення права на комерційну таємницю здійснюється в наступних документах:

- Статуті підприємства;
- Установчому договору;
- Колективному договору;
- Положенні «Про комерційну таємницю та правила її зберігання»;
- Положенні «Про дозвільну систему доступу до відомостей, які є комерційною таємницею підприємства»;
- Правилах внутрішнього трудового розпорядку.

Статут підприємства – це один із установчих документів, що визначає, яким видом діяльності займається підприємство, його мета тощо. У статуті закріплюється право підприємства на: комерційну таємницю, визначення складу і змісту відомостей, які є його комерційною таємницею, організацію системи захисту комерційної таємниці. Статутом також визначаються права посадових осіб щодо: визначення системи захисту комерційної таємниці (як правило, це керівник підприємства); контролю виконання працівниками встановленого на підприємстві порядку та правил збереження комерційної таємниці. Важливою нормою, що потребує фіксації в установчих документах, є положення яким визначається право підприємства не виконувати вимоги державних органів, якщо ці вимоги виходять за межі їх повноважень, пов'язаних з доступом до комерційної таємниці. Закріплені у статуті підприємства положення щодо захисту комерційної таємниці надають йому право захищати свої інтереси у правоохоронних і судових органах, включати право вимоги захисту конфіденційної інформації в усіх видах договорів підприємницького характеру; вимагати відшкодування збитків у разі витоку зазначеної інформації; видавати розпорядничі та нормативні документи з питань забезпечення захисту комерційної таємниці; утворювати структурні підрозділи економічної безпеки тощо.

Господарські об'єднання: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств можуть здійснювати свою діяльність на підставі статуту та/або на підставі установчого договору (ст. 119 ГКУ).

В установчому договорі таких структур, зазначається склад засновників, розмір та порядок утворення статутного фонду, порядок оцінки нематеріальних внесків, порядок прийняття рішень по управлінню об'єднанням та інші. Внеском засно-

вників у статутний фонд господарських об'єднань можуть бути об'єкти інтелектуальної власності, яка захищається законодавством: нові технології, ноу-хау, унікальне обладнання, що складають (або можуть складати) комерційну таємницю одного чи кількох засновників та потребують встановлення відповідного порядку її захисту. В зв'язку з цим в установчому договорі на підставі Господарського кодексу України [2]), слід визначити права засновників на інтелектуальну власність, комерційну таємницю, порядок доступу до неї інших засновників та учасників.

Засновницький договір – є установчим документом для повного і командитного товариства. У засновницькому договорі таких товариств зазначається склад засновників, предмет та цілі його діяльності, розмір та порядок утворення статутного фонду, порядок оцінки нематеріальних внесків, порядок прийняття рішень тощо (ст. 82 ГКУ). Основні положення, що визначають право товариства на комерційну таємницю, мають бути викладені у Засновницькому договорі.

При закріпленні права на комерційну таємницю об'єднань слід враховувати, що підприємства, які входять до їх складу, в тому числі інших держав (ст. 121 ГКУ) зберігають за собою права юридичної особи. Цю правову норму необхідно розглядати, як можливість входження в об'єднання будь-кого із його засновників з власною системою захисту комерційної таємниці, також імовірно прийняття рішення про спільну власність на комерційну таємницю усіх або частини засновників об'єднання на умовах, передбачених установчим договором.

Відповідно до Кодексу законів про працю України (№ 322-VII від 10.12.1971 р.) [6] Колективний договір повинен укладатися на всіх підприємствах, які використовують найману працю, між власником або уповноваженим ним органом і трудовим колективом. Оскільки захист комерційної таємниці спрямований на забезпечення економічних і матеріальних інтересів підприємства і всього колективу в цілому, у Колективний договір включаються відповідні положення, що обумовлюють взаємні зобов'язання адміністрації і колективу підприємства щодо захисту комерційної таємниці, наприклад: «Для забезпечення економічних інтересів підприємства, адміністрація зобов'язується організувати та запровадити систему заходів спрямовану на захист комерційної таємниці, а трудовий колектив зобов'язується дотримуватися встановлених на підприємстві правил збереження комерційної таємниці».

Положення Колективного договору можуть визначати єдиний порядок роботи з відомостями конфіденційного характеру (документами, виробами, продукцією) зі сторони працівників, які залучаються до роботи з ними, а також визначати відповідальність за порушення порядку роботи з комерційною таємницею.

Конкретизовані положення відносно взаємних зобов'язань адміністрації, та працівників, щодо захисту комерційної таємниці викладаються в «Правилах внутрішнього трудового розпорядку» підприємства з метою закріплення права на комерційну таємницю та попередження витоку конфіденційної інформації.

До обов'язків адміністрації відносять наступні положення:

- створення необхідних умови для виконання працівниками встановлених на підприємстві порядку та правил збереження конфіденційної інформації;
- проведення інструктажів працівників, допущених до роботи з комерційною таємницею, щодо правил

її збереження з оформленням письмових зобов'язань про її нерозголошення (при прийнятті на роботу, при звільненні або переведенні на іншу роботу);

- проведення комплексу організаційних, економічних, інженерно-технічних та профілактично-виховних заходів, спрямованих на попередження витоку конфіденційної інформації, нейтралізацію загроз економічній безпеці підприємства;

- розроблення посадових інструкцій працівників щодо збереження комерційної таємниці;

- здійснення контролю за виконанням працівниками підприємства встановлених вимог щодо збереження комерційної таємниці підприємства;

- притягнення до дисциплінарної відповідальності порушників вимог щодо захисту комерційної таємниці, у відповідності з ст. 147 КЗпП України.

До обов'язків працівників відносять наступні вимоги:

- суворо дотримуватись вимог режиму збереження комерційної таємниці, встановлених відповідними внутрішніми нормативними документами (положеннями, правилами, інструкціями);

- вживати заходи щодо виявлення причин та обставин, які можуть нанести економічні збитки підприємству;

- надійно зберігати інформацію, яка міститься в носіях комерційної таємниці (документах, рукописах, кресленнях, дискетах, магнітних стрічках і т.д.).

Включення в Правила внутрішнього трудового розпорядку вимог про нерозголошення комерційної таємниці надає адміністрації право вимагати від працівників письмові зобов'язання про нерозголошення комерційної таємниці; приймати на підставі КЗпП України рішення про відсторонення працівників від робіт, пов'язаних з комерційною таємницею; вимагати в судовому порядку відшкодування нанесених збитків; передавати матеріали в відповідні органи для притягнення порушників до відповідальності (підстави: глава 46 Цивільного Кодексу України; ст. 130, 131, 134, 135 КЗпП України; ст. 164-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст. 23 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», ст. 231, 232 Кримінального кодексу України).

Правила внутрішнього трудового розпорядку не належить до розряду установчих документів підприємства, але є обов'язковим та для тих із них, на яких вводиться система правового режиму захисту комерційної таємниці.

З точки зору юридичного закріплення права на комерційну таємницю підприємства виключно необхідним є затвердження «Положення про комерційну таємницю та правила її збереження». Затвердження Положення здійснюється відповідним розпорядничим наказом суб'єкта господарювання. Положення є основним документом у захисті інформації від несанкціонованого доступу. Положенням визначається характер інформації, що повинна захищатися, як комерційна таємниця та безпосередньо пов'язана з видами діяльності визначеними в зареєстрованому у встановленому порядку Статутом підприємства або Установчим договором.

В Положенні зазначається, що комерційна таємниця є власністю суб'єкта господарювання; її склад, обсяг та система захисту визначається власником підприємства або уповноваженою особою; викладені в ньому у відповідності з діючим законодавством, вимоги обов'язкові для всіх працівників підприємства, представників інших організацій і установ.

Положення засвідчує, що підприємство, як юридична особа, має право на захист комерційної таємниці у відповідності з діючим законодавством.

Положення «Про комерційну таємницю та правила її збереження» визначає умови допуску до неї; перелік осіб, які мають право на роботу з інформацією, що є комерційною таємницею та визначає наступні положення:

- загальні положення щодо функцій керівництва суб'єкта господарювання у сфері захисту інформації, розмежування доступу до цієї інформації;

- порядок приймання та обліку інформації, що містить комерційну таємницю;

- механізм забезпечення збереження інформації, що є комерційною таємницею, порядок проведення інвентаризації такої інформації; механізм забезпечення доступу до комерційної таємниці сторонніх осіб (включаючи органи державної влади, які мають право на отримання певної інформації);

- порядок розповсюдження комерційної таємниці;

- порядок виключення інформації зі складу комерційної таємниці.

З метою, практичної реалізації вимог викладених у Положенні «Про комерційну таємницю та правила її збереження» та запровадження комплексної системи заходів спрямованих на впровадження режиму захисту комерційної таємниці необхідно розробити та затвердити наступні цілу низку нормативних документів та інструктивних матеріалів.

Положення «Про дозвільну систему доступу виконавців до документів і відомостей, які є комерційною таємницею підприємства» яке визначає, порядок надання та оформлення доступу до відомостей, які є комерційною; права і обов'язки осіб, які допускають виконавців до комерційної таємниці; права і обов'язки підрозділів служби безпеки (режимно-секретного органу) суб'єкта господарювання з питань допуску виконавців до комерційних секретів.

Разом із визначенням порядку доступу до комерційної таємниці потребує чіткого визначення та нормування організація спеціального діловодства з документами-носіями комерційної таємниці, яка визначає порядок їх підготовки, маркірування (тобто присвоєння відповідного грифа обмеження доступу), розмноження, розсилання, прийому і обліку, групування в справу, використання, збереження, знищення та перевірки наявності.

Для ефективного захисту комерційної таємниці необхідно правильно визначити перелік інформації, що підлягає захисту, при цьому слід врахувати вимоги діючих нормативно-правових актів, які регулюють відносини в галузі інформації.

Безпосереднє визначення переліку відомостей, що становить комерційну таємницю, здійснюється в два етапи.

На першому етапі роботи проводиться аналіз та класифікація відомостей, які складають комерційну таємницю суб'єкта господарювання. Інформація може мати комерційну цінність, а може не мати її. При розробці програми захисту комерційної таємниці потребує відокремлення інформація, яка не підлягає захисту. Виділення інформації, що складає комерційну таємницю, є головним чинником розробки ефективного системи захисту та економічної безпеки. Також потребують аналізу можливості витоку інформації, що може бути оцінена, як комерційна таємниця.

Другим етапом є визначення переліку відомостей, що складають комерційну таємницю. Таким переліком є звід відомостей комерційного характеру, що підлягають захисту. Це можуть бути:

- маркетингові дослідження;

- інформація про нові технології, нові товари і послуги;

- науково-технічна інформація по результатах наукових досліджень;

- відомості про клієнтів, ділових партнерів, конкурентів;

- ділова та фінансова інформація;

Організація діяльності суб'єкта господарювання щодо визначення переліку відомостей які складають комерційну таємницю здійснюється шляхом видання розпорядничього наказу.

Для підготовки і розробки переліку відомостей, що складають комерційну таємницю утворюється постійно діючий орган, який повинен вирішувати наступні завдання:

- аналіз інформації і відомостей, які складають комерційну таємницю підприємства;

- збір пропозицій від підприємств структурних підрозділів про відомості, які можуть бути віднесені до комерційної таємниці;

- вивчення інформації і пропозиції, які надійшли та їх оцінка, систематизація і розробка рекомендацій щодо включення інформації у перелік відомостей, які складають комерційну таємницю підприємства.

За для визначення завдань та функції такого органу розробляється відповідне положення.

Визначення відомостей, що складають комерційну таємницю, є важливим елементом в системі заходів, які здійснюються для захисту економічної безпеки суб'єкта господарювання. Правильне і своєчасне визначення таких відомостей суттєво підвищує ефективність цієї системи. Для методологічного забезпечення практичної діяльності з виділення інформації, що має комерційну цінність, розробляється та затверджується «Методика визначення відомостей, що складають комерційну таємницю».

Право попередньої класифікації інформації, як комерційної таємниці надається керівникам підприємств, структурних підрозділів та філій. При цьому надається коротка характеристика інформації, що підлягає захисту і підстави її включення до категорії комерційної таємниці, її відповідність світовому рівню, економічній вигоді і конкурентноздатності.

При класифікації відомостей, які складають комерційну таємницю підприємства використовуються наступні критерії:

- науково-дослідні роботи, нові технології, ноу-хау, нові види продукції, товарів, послуг, які повинні мати дійсну або потенціальну комерційну цінність;

- результати науково-дослідних робіт, які при впровадженні їх у виробництва підвищують конкурентну здатність продукції, яка виробляється;

- не підлягають додатковому захисту і не може бути комерційною інформація, яка є державною таємницею або захищена патентом чи авторським правом. Перелік відомостей які складають державну таємницю визначається спеціальними нормативними актами.

Перелік відомостей, які складають комерційну таємницю повинен періодично переглядатись і корегуватись, з метою вилучення застарілої інформації і включення нових відомостей. Термін користування залежить від строків проведення наукових досліджень, виготовлення нових товарів і продукції, змін у напрямках діяльності підприємства, кон'юнктури ринку та інших змін.

Перелік відомостей, які складають комерційну таємницю підприємства, є юридичним документом, в якому консолідовано право підприємства на захист своєї комерційної таємниці.

Цей документ надає право у встановленому порядку вимагати відшкодування нанесеної шкоди у разі, коли передбачені переліком відомості були

розголошені, передані або втрачені особою, якій вони були довірені або стали відомими.

Перелік відомостей затверджується розпорядницьким наказом.

Окрім розробки вищезазначених внутрішніх розпорядницьких та нормативних актів, якими закріплюється право суб'єкта господарювання на комерційну таємницю, адміністрації необхідно забезпечити відповідну підготовку працівників, що мають допуск до комерційної таємниці.

Важливим елементом механізму захисту комерційної таємниці є встановлення порядку роботи з матеріальними носіями такої інформації: кресленнями, дискетами, магнітними стрічками тощо.

Серед методів такого захисту можна виділити:

- розробку інструкцій (пам'яток) щодо дотримання співробітниками режиму нерозголошення комерційної таємниці;

- розробку та укладання угод про нерозголошення комерційної таємниці, з особами, які мають доступ до цієї інформації.

Незалежно від обраного підприємством методу захисту комерційної таємниці працівник, приступаючи до виконання своїх обов'язків, має бути поінформований:

- про порядок і процедуру набуття матеріалами, документами та виробами статусу комерційної таємниці підприємця;

- про правила, пов'язані з доступом до інформації, що є комерційною таємницею;

- про обов'язки й обмеження, що покладаються на виконавців, допущених до відомостей конфіденційного характеру (наприклад, діловодство, облік, збереження, розмноження, обробка інформації тощо);

- про порядок прийому представників інших суб'єктів підприємницької діяльності та передачі їм інформації;

- про відповідальність за розголошення відомостей, що складають комерційну таємницю, або за порушення встановленого порядку роботи з ними.

Вагомим складовим елементом механізму захисту комерційної таємниці є спеціальна підготовка персоналу.

Окрім впровадження заходів спрямованих на охорону комерційної таємниці від її розголошення до сукупності правомочностей володільця прав на комерційну таємницю входить і право захищати свої права. Відповідно до ст. 431 ЦКУ, порушення права інтелектуальної власності тягне за собою відповідальність встановлену Цивільним кодексом, іншим законом чи договором. Законодавством, як правило, створюється ціла система засобів захисту прав на комерційну таємницю, у якій можна виділити засоби цивільного, кримінального, адміністративного, трудового права.

Висновки. Таким чином, юридичне закріплення права на комерційну таємницю, організацію її захисту набуває для підприємства виключного значення, оскільки для нього важливі наслідки витоку відомостей конфіденційного, комерційного характеру. Юридичне оформлення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю на діючих підприємствах можливе шляхом внесення відповідних доповнень в установчі та інші документи підприємства, а при створенні нових підприємств – закріпленням його в установчих документах. Установчі документи підприємства повинні містити положення щодо його права володіння комерційною таємницею, передбачених зокрема ст. 162 ГКУ.

Важливою нормою, що потребує фіксації в установчих документах, є положення яким визначається право підприємства не виконувати вимоги державних органів, якщо ці вимоги виходять за межі їх повноважень, пов'язаних з доступом до комерційної таємниці.

Перелік відомостей, які складають комерційну таємницю повинен періодично переглядатись і корегуватись, з метою вилучення застарілої інформації і включення нових відомостей.

Вагомим складовим елементом механізму захисту комерційної таємниці є спеціальна підготовка персоналу.

Важливим елементом механізму захисту комерційної таємниці є встановлення порядку роботи з матеріальними носіями такої інформації: кресленнями, дискетами, магнітними стрічками тощо.

Список літератури:

1. Закону України «Про інформацію». – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48 (зі змінами і доповненнями) / www.rada.gov.ua
2. Жук Л. А., Жук І. Л., Неживець О. М. Господарське право: Підручник. – К.: Кондор, 2009. – 434 с.
3. Князев С. Комерційна таємниця у Україні: особливості організаційно-правового впровадження / Юридичний журнал, 2006. – № 6.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: В 2 т. – 3-є вид., перероблене та доп. / За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т. 1. – 824 с.
5. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України. – 2-е вид., перероблене та доп. / За ред. Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 441 с.
6. Носік Ю. В. Права на комерційну таємницю у Україні: монографія. – К.: КНТ, 2007. – 236 с.
7. Андрощук Г. А., Крайнев П. П. Экономическая безопасность предприятия: Защита коммерческой тайны. – К.: Вид. дім «Ін Юре», 2010. – 398 с.
8. Понікаров В. Д., Славінська О. М., Єрмоленко О. О. Авторські права і інтелектуальна власність. – Х.: ХНЕУ, 2006. – 100 с.

Пашун С.А.

Днепровский районный суд города Киева

ЮРИДИЧЕСКОЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ ПРАВА СУБЪЕКТА ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ НА КОММЕРЧЕСКУЮ ТАЙНУ

Аннотация

В статье раскрыто юридическое закрепление права на коммерческую тайну. Проанализированы законодательные определения права субъекта хозяйствования на коммерческую тайну. Рассмотрено нормативную базу. Определен перечень ведомостей, составляющих коммерческую тайну. Охарактеризованы методы защиты коммерческой тайны.

Ключевые слова: коммерческая тайна, право интеллектуальной собственности, субъект ведения хозяйства, юридическое оформление коммерческой тайны, закрепления права на коммерческую тайну.

Pashun S.O.

Dniprovskiy District Court of Kyiv

LEGAL CONSOLIDATION OF THE RIGHT OF THE SUBJECT OF AN ECONOMIC ENTITY FOR A TRADE SECRET

Summary

The article reveals the legal consolidation of the right for a trade secret. It provides analysis of legal definitions of the mentioned right. The author considers a legislative base of trade secret. She also determines the list of the account books which compose a trade secret. Methods of defence of a trade secret are characterized.

Keywords: trade secret, intellectual property right, economic entity, legal registration of a trade secret, consolidation of the right for a trade secret.

УДК 340.134(045)

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ПРАВОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ

Рибікова Г.В.

Національний авіаційний університет

Стаття присвячена визначенню поняття «правова експертиза нормативно-правових актів» з урахуванням останніх наукових досліджень в сфері правового моніторингу. Досліджено основні погляди науковців на поняття «експертиза», «правова експертиза», «правова експертиза нормативно-правових актів». Розглянуто ознаки експертизи як загального поняття та особливі ознаки, які властиві саме правовій експертизі нормативно-правових актів. При визначенні поняття враховано специфіку правотворчої діяльності органів державної влади. Автор звернув увагу як зовнішній аспект правової експертизи нормативно-правових актів, так і на її завдання.

Ключові слова: нормативно-правовий акт, експертиза, правова експертиза, поняття правової експертизи, ознаки правової експертизи.

Постановка проблеми. Інститут правової експертизи нормативно-правових актів є необхідним елементом процесу постійного вдосконалення системи законодавства України, що пояснює підвищений науковий інтерес до розробки його ключових понять. Вивчення цієї проблеми має важливе теоретичне значення, оскільки визначення поняття зазначеного явища із визначенням особливих ознак дозволить відрізнити цей правовий феномен від інших і з'ясувати напрямки подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дану проблематику досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені як В.О. Бутенко, Т.О. Дідич, І.О. Закіров, Р. К. Надеев, А.М. Ришелюк, О.-Д.С. Трет'якова, О.М. Шишпаренко, В.Д. Юрчишин та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз досліджень в сфері правової експертизи виявив, що розуміння поняття «правова експертиза нормативно-правових актів» є остаточно не визначеним та викликає дискусію серед нау-

ковців через наявність багатьох підходів до сутності та місця цього феномену в правовій дійсності. Існує потреба у комплексному підході при формуванні дефініції з урахуванням основних завдань правової експертизи нормативно-правових актів.

Метою статті є визначення поняття та ознак правової експертизи нормативно-правових актів з урахуванням останніх досягнень юридичної науки в цій сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки термін «правова експертиза нормативно-правових актів» є різновидом понять експертиза і правова експертиза, які були предметом окремих наукових досліджень, то для з'ясування суті цього правового феномену варто дослідити основні характеристики, які науковці включають до змісту вищезазначених понять.

Так, до визначення поняття експертиза неодноразово звертались науковці, зокрема, юридична енциклопедія визначає експертизу як загальне по-